

Polishögskolan Solna

Grundutbildningen

Examensarbete

Höstterminen 2008

Handledare: Pelle Jansson

Poliser som brottsoffer

Jon Metz, Daniel Norberg och Hans Nilsson

Abstract

I detta arbete kommer vi att presentera hur våra tankar om poliser som brottsoffer väcktes och hur vi började ställa oss frågor kring vårt ämne. Syftet blev att undersöka vad poliser tyckte om att delta i en medling som brottsoffer och också få reda på om det fanns något intresse överhuvudtaget. Ambitionen från våran sida har i det kvalitativa intervjuandets anda velat lyfta fram vad dem vi pratat med verkligen tycker och hur dessa personers erfarenheter sett ut. Efter att ha lyssnat på dessa har vi tillslut kommit fram till och belyst ett antal faktorer som kan ge oss svaren på hur deltagandet och erfarenheterna varit och varför de ser ut som de gör. Som exempel kan nämnas vikten av att helt frivilligt ställa upp på medlingsmötet samt den kunskapsbrist kring detta ämne som verkat råda bland poliser. Att höja statusen på att som polis och brottsoffer delta i en medling är viktigt, både ur arbetsmiljösynpunkt och som en brottförebyggande åtgärd. Ett förslag vi presenterar som kan bidra till höjd status kring detta ämne är att informera om medling ska ingå i Förundersökningskungörelsen 13a §

Innehållsförteckning

Innehållsförteckning.....	3
1. Bakgrund.....	5
2. Syfte	6
3. Frågeställningar.....	7
Avgränsningar	7
4. Metod	8
Metod intervjumetodik.....	8
Genomförandet av polisintervjuer	9
Tre intervjuare.....	10
Rollfördelning vid polisintervjuerna.....	10
Inspelning.....	11
Genomförande av telefonintervjuer	12
5. Teori	13
Förarbeten	13
Rikspolisstyrelsens författningssamling.....	13
Reparativ rättvisa	14
6. Resultat av polisintervjuer	16

Intervju med Sanna	16
Intervju med Niklas.....	18
7. Resultat telefonintervjuer.....	22
Intervju med Malin.....	22
Intervju med Mikael.....	22
Intervju med Pia	23
8. Analys	24
9. Diskussion.....	25
Polisers deltagande i medling	25
Erfarenheterna av medling	27
Förslag på fortsatt arbete.....	28
Källförteckning	30

1. Bakgrund

Idén till att skriva detta arbete har växt fram genom alla de fyra terminerna vi studerat på polishögskolan. Några av de allra första kunskaperna vi fick när vi började på Polishögskolan var den genom grundkursen i juridik. Inriktningen var på straffrätt och under en av de inledande föreläsningarna fick vi lära oss att straff = böter och fängelse. Kort därefter satt vi på en helt annan föreläsning som också skulle handla om straffrätt. Det som var annorlunda denna gång och som fick oss att lyssna extra noga var att föreläsaren Leif Brink tog upp vad som händer när straff inte fungerar, inte räcker till. ”Hur ska föräldrarna till det barn som blivit dödat av en haj bli kompenserade, då det skett på grund av kommunens försummelse att underhålla ett skyddsnätt runt en strand?” Lösningen blev att döpa stranden efter barnet och sätta upp en minnestavla till dess minne. Genom denna lösning fick föräldrarna riktig upprättelse, inte för att kommunen bötfälldes eller att de personer som var ansvariga hamnade i fängelse. Detta fick oss att börja fundera. Samhället lägger all denna kraft på att straffa folk och sätta dem i fängelse, när vi också får lära oss att fängelsevistelser rehabiliterar få och att offer för brott inte alltid skriker efter livstidsfängelse och miljonbelopp i skadestånd. Den som blivit drabbad av brott vill många gånger endast att gärningspersonen ska sluta med sin brottslighet genom att de ångrar sig och få höra dem säga förlåt.

Vad är det då poliser vill höra om de blivit utsatta för brott? Finns det föresten poliser som är brottsoffer, eller ska de tåla vad som helst? På en föreläsning om skadestånd informerades vi om att rättspraxis i Sverige har tuffare krav på förolämpningen om den är riktad mot en polis än om det sker mot någon annan. Poliser ska helt enkelt tåla mer. I termin tre så var det dags att börja med examensarbetet. Vad skulle vi då skriva om? När vi i slutet av den terminen fick en föreläsning om medling började vi prata och våra tankar kretsade då kring det här med medling och poliser som brottsoffer. Finns det möjligheter för poliser att delta i en medling som brottsoffer och har det överhuvudtaget skett? Om det nu har skett, har erfarenheterna varit bra eller dåliga? Svaret på mycket av det vi först gått runt och funderat på fick vi i tidningen Sambandet där man just skrivit en artikel om en polis som varit med vid en medling som brottsoffer. För oss blev denna artikel en bra startpunkt och det vart nu tydligt för oss att vi ville undersöka och skriva ett examensarbete som rörde sig kring detta ämne.

2. Syfte

Som det beskrivits i bakgrunden har de ämne vi valt väckt frågor hos oss och från våra problemdiskussioner om vad vi ska skriva har vi formulerat följande syfte:

Att diskutera vilket intresse som finns bland poliser att delta i en medling som brottsoffer.

Att få en ökad förståelse om vad det kan innebära att som polis delta i en medling när man blivit utsatt för ett brott.

3. Frågeställningar

Från de syften vi har diskuterat oss fram till så har vi skapat följande frågeställningar som vi vill besvara i detta examensarbete:

1. Vad anser poliser om att delta i en medling när de blivit utsatta för brott?
2. Hur har erfarenheten varit av medling med poliser som brottsoffer?

Avgränsningar

En avgränsning som gjorts i vårt examensarbete är att detta inte är en rikstäckande undersökning av intresset hos poliser att medverka i en medling som brottsoffer. Vi valde att intervjua en manlig och en kvinnlig polis i Stockholms län. Detta gjorde vi för att få en förståelse för deras sätt att resonera, reagera och hitta mönster om deras erfarenhet som brottsoffer i en medling.¹

När det gäller medlingssamordnarna så är det endast de tre som finns i Stockholms Län vi intervjuat. Hade det funnits mer tid så hade vi kunnat göra en mer omfattande studie och kontaktat samtliga medlingssamordnare i Sverige. Även här är dock tanken att de intervjuer vi höll med dessa personer skulle präglas av det kvalitativa tankesättet och inrikta sig på deras personliga erfarenheter som vi sedan kan jämföra med andras.

Vårt examensarbete kan ses som ett förarbete och kan ge oss en inblick i hur det kan vara att som polis delta i en medling som brottsoffer.

¹ Jan Trost, Kvalitativa intervjuer, sid 14

4. Metod

Vi har valt att använda oss av kvalitativa intervjuer som vetenskaplig metod. Detta har vi gjort för att vi tror att denna form lämpar sig bäst för vårt examensarbete och syfte, då det kan vara svårt att på något annat sätt få fram en persons erfarenheter från en medling. Ett av våra syften med examensarbetet är att få en inblick i hur den vi intervjuat upplevt situationen när de satt med i medlingen. Vi har haft följande metafor som ledstjärna och ständig påminnelse om på vilket vetenskapligt sätt vi vill genomföra detta arbete.

”Vill man veta hur många blommor av skilda slag som finns på ängen så skall jag gå ut och räkna dem. Vill jag veta vilka sorter som förekommer och hur deras livsbetingelser ser ut så skall jag inte räkna utan söka finna variation och försöka förstå deras situation.”²

Som den sista meningen i metaforen uttrycker så vill vi med varje intervju framförallt ta fram den intervjuades egna erfarenheter för att sedan kunna göra en jämförelse med andras.

Metod intervjumetodik

Eftersom vi har valt att ha kvalitativa intervjuer så ville vi genomföra dem på ett sätt där den som blir intervjuad fick mycket tid och utrymme att själv utveckla sina svar och tankar till de frågor vi ställde. Självklart är det också viktigt för oss att fråga och få svar på de frågeställningar vi har.

Därför har vi valt att koncentrera oss på dessa tre huvudfrågor som är tänkta att fungera mer som diskussionsunderlag vid intervjuerna:

² Jan Trost, Kvalitativa intervjuer, sid 14

Hur har dina erfarenheter varit av medling med poliser som brottsoffer?

Vad anser poliser om att delta i en medling när de blivit utsatta för brott?

Vad sa kollegorna när du berättade att du varit med i en medling?

Den första frågan är som den första frågeställningen men omformulerad så den inriktar sig på den intervjuades egna erfarenheter genom att trycka på vilka personens egna erfarenheter är snarare än att svara mer allmänt på vad polisens erfarenheter är. Den andra frågan är vår andra frågeställning. Förutom dessa frågeställningar valde vi att ta med en tredje fråga som vi tror kan hjälpa oss att svara på den andra frågeställningen. Detta genom att ställa en så rak fråga som möjligt som direkt är tänkt att väcka minnen till de reaktioner och kommentarer man har fått från de tillfällen man varit med om en medling³. Anledningen till det är att våra frågeställningar är mycket allmänt hållna och vår ambition var att de följdfrågor som väcks under intervjutillfället ska vara så raka som möjligt. Genom att fråga om vad den intervjuade sa eller gjorde kan man få fram vad den intervjuande också tyckte och kände.⁴

Genomförandet av polisintervjuer

De två intervjuerna med Nicklas och Sanna genomfördes på de polisstationer där de arbetar. Sanna fick vi kontakt med via Pia Törnstrand som är medlingssamordare i Stockholm City. Nicklas var den polis som intervjuades i tidningen Sambandet och därför tog vi kontakt med honom. I avvägandet om var och hur vi skulle hålla dessa intervjuer kände vi att det kan vara ett bra tillvägagångssätt att komma till dem där de känner sig mer trygga än om vi valt att försöka få dem komma till polishögskolan eller att vi skulle träffas på någon annan neutral plats. I intervjun med Sanna så skedde den i en litet konferensrum på Maria närpolissta-

³ Jan Trost, kvalitativa intervjuer, sid 76

⁴ Jan Trost, kvalitativa intervjuer, sid 77

tion. Rummet valde hon själv och vi tror att detta bidrog till att skapa en lugn och trygg miljö för intervjun.

Detta på grund av att det var hennes val och att det inte till exempel var i hennes tjänsterum eller i ett mer allmänt utrymme där det finns stor risk för att vi kunde bli störda.⁵ Intervjun med Niklas skedde däremot i ett allmänt utrymme på polisstationen där personer som arbetade där hade möjlighet att passera. Det faktum att folk lätt kunde gå igenom lokalen kan ha påverkat Niklas svar på våra frågor.

Tre intervjuare

Ett problem vi diskuterade och ställdes inför när det gällde de två intervjuerna med Sanna och Niklas var att vi skulle komma i ett överläge genom att vi var tre som intervjuade och därför få svårt att skapa någon bra kontakt. Ur den intervjuades synvinkel kan det kännas som att denne hamnar under de som intervjuar och detta kan få en negativ påverkan på intervjun.⁶ Denna känsla att den intervjuade känner sig underlägsen tror vi dock är väldigt begränsad, då vi som polisstudenter mötte, vid båda intervjutillfällena, en erfaren polis på deras hemmaplan. Tvärtom kan det vara så att det faktum att tre polisstudenter tar kontakt och vill intervjua blir ett kvitto och ett erkännande på att man gjort något bra i sin yrkesroll. Det kan kännas som om man bekräftar och uppmärksammar personen.

Rollfördelning vid polisintervjuerna

Då vi alla tre både kände oss intresserade och ville vara med i alla delarna av detta arbete, samtidigt som vi kände oss ganska oerfarna då det gäller att hålla intervjuer på ett mer vetenskapligt sätt, ville vi genomföra intervjuerna med poliserna tillsammans. Självklart har vi försökt att ta tillvara på den kunskap som Jan Trost förmedlar via sin bok *Kvalitativa Intervjuer*, och anpassat oss efter de tips och problem som tas upp. För att få en struktur och för att vi också skulle känna oss

⁵ Jan Trost, *Kvalitativa intervjuer*, sid 44

⁶ Jan Trost, *Kvalitativa intervjuer*, sid 46

trygga så skapade vi en modell där vi hade olika roller. Vi gjorde detta just för att vi ville genomföra intervjuerna på bästa sätt och ta tillvara på all den information som förmedlades. Rollerna såg ut på följande vis.

1. **Intervjuaren:** Den person som hade denna roll satt mittemot den som blev intervjuad och var den som presenterade vårt arbete och vad intervju skulle handla om. Denne hade till uppgift att vara den som höll i strukturen och se till att de tre huvudfrågor som togs upp i intervjumetodiken blev ställda.
2. **Analys och kompletterande frågor:** Personen med denna roll hade till uppgift att speciellt lyssna på vad den intervjuade sa och under intervju skriva ned kompletterande frågor. Detta för att sedan ställa dessa när den med intervjurollen var klar med sina frågor. Dessa skulle som vi beskrivit i intervjumetodiken vara så raka som möjligt. Dessutom hade denna roll ansvaret för inspelningen av intervjun och se till så att tekniken fungerade.
3. **Anteckningar och kompletterande frågor:** Personen som utförde denna roll hade till huvuduppgift att föra anteckningar till stöd för den senare redovisningen av resultatet av intervjun och som säkerhet ifall inte inspelningen fungerade. Efter att den med intervjurollen säkerställt att huvudfrågorna blivit täckta och den med Analysrollen hade ställt sina kompletterande frågor så skulle också personen med denna roll ställa frågor utifrån sina anteckningar och vad som sagts under intervjun.

Inspelning

Vi valde att spela in de två polisintervjuerna som vi genomförde. Anledningen till detta var att ha det som ett stöd för oss när vi ska sammanfatta intervjuerna och redovisa resultatet av dessa. Vinsten för oss att spela in intervjuerna var att vi skulle kunna koncentrera oss på de roller vi kommit fram till. Det skulle ge oss större möjligheter till kontaktskapande med dem vi intervjuade och vi var heller inte lika bundna vid att skriva heltäckande anteckningar under tiden vi lyssnade på den som blev intervjuad. En annan vinst vi hoppades på var att vi skulle kunna gå tillbaka och lyssna på tonfall och ordval.

Genomförande av telefonintervjuer

Vi genomförde kvalitativa telefonintervjuer med tre medlingssamordnare i Stockholms län. Med anledning av att vi inte visste hur stor deras egna erfarenheter av medlingssituationer med polis som brottsoffer var valde vi just att genomföra dessa intervjuer per telefon.

Vi valde att ha följande huvudfrågor under telefonintervjuerna:

1. Hur har dina erfarenheter varit av medling med poliser som brottsoffer?
2. Vad anser poliser om att delta i en medling när de blivit utsatta för brott?

Vi gav den som blev intervjuad mycket tid och utrymme för att själv utveckla sina svar och tankar till de frågor vi ställde. Även här ville vi lyfta fram personens egna erfarenheter så mycket som möjligt. Anledningen till att vi valde att intervjua medlingssamordnare var att vi ville få möjlighet att få ta del av erfarenheter från en annan part än hos poliser. Detta för att kunna få en inblick i medlingssamordnarens perspektiv, men även för att kunna kartlägga om de har samma uppfattning som de poliser vi intervjuade eller om vi kunde dra andra slutsatser.

5. Teori

I denna del har vi valt att redovisa bakgrunden till hur medlingen i Sverige kom till samt de lagar som reglerar medlingsverksamheten idag. De direktiv från Rikspolisstyrelsen som finns tas också upp samt den teoretiska bakgrunden till medlingen. Anledningen till att vi skriver om detta är för att vi vill kunna jämföra lagstiftarens tankar och syften med medling mot den kunskap vi har fått från de intervjuer vi genomfört.

Förarbeten

Regeringen gav i april 1998 uppdraget till Brottsförebyggande rådet (BRÅ) att under ett år inleda försöksverksamhet med medling för unga.⁷ BRÅs uppgift var att upparbeta kontakter samt att stödja projekt som omfattades av försöksverksamheten. Vidare fick Brottsförebyggande rådet 2003 i uppdrag av regeringen att bygga upp landets medlingsverksamheter. I regeringens proposition 2005/06:165 - Ingripanden mot unga lagöverträdare - var förslaget att det skulle vara obligatoriskt för kommunerna att erbjuda medling när ungdomar gjorde sig skyldiga till brott. Reformen trädde ikraft redan 2007-01-01, men från och med 2008-01-01 är detta reglerat i Socialtjänstlagen 5 kap 1c § att det är kommunens skyldighet att erbjuda medling enligt Lagen (2002:445) om medling med anledning av brott. Lagen är speciellt inriktad på att man ska erbjuda medling till en gärningsperson som fyllt 15 år men inte 21. Lagen utgör dock inget hinder för att medling kan ske och bedrivas till gärningspersoner i alla åldrar. Det är dock inget krav utan det är upp till kommunerna om de har möjlighet att erbjuda medling.

Rikspolisstyrelsens föfattningssamling

Hur polisen ska agera när förutsättningarna för medling finns står skrivet i FAP 483-1. Där stadgas det i den 4 § *"Inleds en förundersökning mot någon som har fyllt 15 år men inte 21 och erkänner den misstänkte det aktuella brottet eller del-*

⁷ Betänkande 1997/98:JuU21 Påföljdssystemet

aktighet i detta, ska gärningsmannen alltid tillfrågas om han eller hon vill bli kontaktad av medlingsverksamheten.

Vad som sägs i första stycket äger motsvarande tillämpning, om ett förhör ska hållas med en misstänkt gärningsman som är under 15 år”.

I de allmänna råd till samma paragraf stadgas det ”Har gärningsmannen fyllt 15 år men inte 21 bör han eller hon tillfrågas i samband med att han eller hon underrättas om misstanken för brottet.

Är gärningsmannen under 15 år bör han eller hon tillfrågas vid det första förhöret eller vid annat lämpligt tillfälle”

Denna FAP trädde i kraft den 1 juli 2008.

Reparativ rättvisa

I boken Medling vid brott utgiven av Brottsförebyggande rådet, skriver de om Reparativ rättvisa som är filosofin bakom medling vid brott. Det rättssystem som tillämpas i Sverige är inte reparativt utan benämns i rättsfilosofiska termer retributivt, det vill säga bestraffande. Förenklat kan man säga att gärningspersonen skuld ska bevisas och straff ska utmätas efter vissa givna påföljdsbestämmelser.⁸

I det reparatoriska rättvisesystemet ges gärningspersonen och brottsoffer en mer framträdande roll i rättsprocessen. Man utgår från de konsekvenser som brottet har inneburit för målsägande och hur gärningspersonen kan ta ansvar för sitt agerande, genom att gottgöra brottsoffret, det vill säga att försöka reparera skadan. Medling bygger på en sträva efter försoning och reparation av skadan istället för att utkräva straff för den brottsliga gärningen.⁹

⁸ Medling vid brott: en handbok, sid 8

⁹ Medling vid brott: en handbok, sid 8

De skriver vidare i boken Medling vid brott att medling kan fungera som ett brottsofferstöd och även som en brottsförebyggande åtgärd. I den ordinarie rättsprocessen ges brottsoffret liten möjlighet att bearbeta brottshändelsen, som kan ge långtgående negativa konsekvenser. I medling får däremot brottsoffret förutom att beskriva händelsen från sina upplevelser även ställa frågor till gärningspersonen. Detta kan medföra att effekter som ångest, vrede, depression eller oro minskar. I medling finns möjlighet till en annan slags gottgörelse än vad den ordinarie rättsprocessen erbjuder, det vill säga skadestånd.¹⁰

Medling används ofta vid brott begångna av unga lagöverträdare. Skälen till att göra medlingen ungdomsinriktad är att ungdomar anses lättare att påverka så de inte återfaller i brott. Målsättningen är att gärningspersonen genom medling skall påverkas till att helt avstå från eller i mindre utsträckning begå liknande brottsliga gärningar i framtiden. På så sätt kan medling vid brott ha en brottsförebyggande effekt. Eftersom metoden bygger på konfliktlösning mellan människor kan resultatet av medling bli att parterna själva blir bättre på att hantera och lösa konflikter i framtiden. De har fått personliga verktyg för konfliktlösning. Detta kan i sin tur leda till att gärningsperson och brottsoffer kan lösa sina konflikter på ett konstruktivt sätt.¹¹

¹⁰ Medling vid brott: en handbok, sid 9

¹¹ Medling vid brott: en handbok, sid 9 och 10

6. Resultat av polisintervjuer

Här redovisar vi de två intervjuer vi genomfört med Poliserna Sanna Granbäck och Niklas Reuterwall. Som vi beskrivit i intervjumetodiken har vi valt att redovisa de huvudfrågor vi har samt tagit med andra frågor som under intervjun fungerat som diskussionsunderlag och sammanfattat den intervjuades erfarenheter.

Intervju med Sanna

Sanna har arbetat som polis i 30 år.¹² Från 1995 har hon arbetat som närpolis på Söder i Stockholm. Brottet bakom medlingen var att Sanna och ytterligare en polis skulle omhänderta en 16-årig flicka som var ordentligt full. När de tog tag i henne och skulle föra in henne i polisbilen vaknade hon till och började skrika och göra motstånd. De hade tänkt köra henne till tillnyktringsenheten Maria Ungdom men eftersom hon var så livlig blev det arresten på Söder. Under tiden hotade tjejen Sanna och hennes familj med folk hon känner i "undre världen". Hon sa att de nu skulle ligga risigt till.

Hur har dina erfarenheter varit av medling med poliser som brottsoffer?

Tjejen ville till en början inte medverka i medlingen. Hon behövde övertalas några gånger innan hon tillslut gick med på att medverka. Medlingsmötet gick därför inget vidare enligt Sanna. Tjejen bad om ursäkt men det kändes inte som hon verkligen menade det. Sanna berättar att det var svårt att nå fram till tjejen, hon hade byggt upp en fasad som det var svårt att nå igenom. Detta berodde på att tjejen varit med om många saker och inte haft den bästa uppväxten trodde Sanna. Tjejen hade riktigt mycket skinn på näsan.

¹² Intervju med Sanna Granbäck, Polis i City polismästardistrikt, 2008-09-24

Vad sa du när det var din tur att prata om hur du upplevde situationen?

Sanna hade besluta sig för att bara ta upp hoten som tjejen riktade mot henne och inte att hon hade blivit sparkad. Framförallt ville Sanna veta varför och vad som låg bakom hennes hot. Sanna ville även få henne att förstå vad hennes hot kunde innebära för en person. På detta hade tjejen inget bra svar på, hon sa hela tiden att hon inte kom ihåg händelsen och hon inte hade några sådana kontakter och att hon inte umgås med personer i de kretsarna. Sanna sa att det kändes som att tjejen stötte ifrån sig frågorna och inte ville medverka fullt ut.

Vad anser poliser om att delta i en medling när de blivit utsatta för brott?

Sanna tror att många poliser skulle ha samma inställning och attityd som andra brottsoffer kan ha, dvs. att de struntar i hur det går för gärningspersonens utveckling. De tänker mer på sig själva och bearbetar händelsen på sitt eget sätt. Det kan till exempel vara genom att prata med sina nära och kära. Sanna tycker att medling är något bra och något som borde användas mer. Medlingen kan ge en brottsförebyggande effekt men man kan även lära sig mycket om sitt eget beteende och bemötande. Sanna anser att poliser som ofta hamnar i situationer där våld förekommer inte har någon lust att ställa upp på en medling. Skulle man få dem att våga vara med på en medling och att man senare kunde få deras erfarenheter från mötena spridda tror hon att attityden till medling skulle ändras. Sanna har inte hört talas om någon annan polis som deltagit i en medling.

Vad sa kollegorna när du berättade att du varit med i en medling?

Sanna svarade att hon inte har berättat det för någon annan polis. Anledningen till det beror på att hon inte fick något positivt ut av medlingen. Sanna känner inget motstånd till att berätta för kollegorna men har valt att bara berätta för familjen.

Vad kan man som polis få ut av en medling?

Sanna anser att man kan lära sig om de fördomar som finns mot polisen. Man kan också få en inblick hur den andra parten ser på händelsen och hur de uppfattade ingripandet. Det finns en risk enligt Sanna att man som polis kan agera lite slentrianmässigt ibland. Det kan bero på att man ofta åker på samma typ av jobb. Många kan också bygga upp en slags attityd där det skapas en liten vi mot dem mentalitet. Detta kan i många fall leda till att poliser tappar mänskligheten gentemot de personer man möter. Det kan också finnas en stor fördel att poliser kan få tid att förklara hur de ser/såg på problemet. I Sannas fall ville hon även försöka förklara hur man arbetar som polis men att man också är en människa och inte en robot som kan ta eller stå ut med vad som helst.

Varför tror du att det inte är fler poliser som suttit med i en medling?

Enligt Sanna kan ett problem vara att man som polis inte anmäler hoten eller slagen i den utsträckning det sker, utan att man på något sätt ska tåla det som polis. Att bli utsatt för våld och hot ingår i yrket anser många poliser. En annan anledning kan vara att de flesta är över 21 år och då blir de inte tillfrågade om de vill delta i en medling. Sanna tror också att många poliser har en inställning att de hellre vill vara ute på stan och jobba än att sitta inne på ett medlingsmöte och hjälpa någon person vilket i sin tur kan leda till att den personen utvecklas.

Intervju med Niklas

Niklas är 29 år och har jobbat som polis i 2,5 år.¹³ Han har hela tiden arbetat i Södertörns polismästardistrikt. Händelsen som gjorde att det blev en medling var att han och en kollega skulle åka och ta hand om en 15 årig tjej som var väldigt berusad. De omhändertog henne och körde in henne till Maria Ungdom. När de

¹³ Intervju med Niklas Reuterwall, Polis i Södertörns polismästardistrikt, 2008-10-02

kom dit och skulle föra henne till rummet hon skulle vara i började tjejen att göra motstånd. Det slutade med att Niklas och den andra polisen var tvungna att trycka ned tjejen i en säng. Vid det tillfället bet tjejen Niklas i vaden.

Hur har dina erfarenheter varit av medling med poliser som brottsoffer?

Niklas första tanke var att ”varför ska jag på ett medlingsmöte”? Är det inte bara unga brottsoffer och gärningspersoner som ska mötas? Men samtidigt kände Niklas att det skulle bli spännande att träffa tjejen igen och se vad mötet kunde ge. Speciellt när han jobbar med ungdomar och han då är mån om att få nya erfarenheter om dem.

Vad sa du när du blev tillfrågad av medlingssamordnaren?

Niklas frågade sig själv varför han skulle på medling? Han mådde ju inte dåligt! Desto mer medlingssamordnaren förklarade förutsättningarna och hur det skulle gå till blev Niklas intresserad och nyfiken. Det var aldrig någon tvekan utan det var ett lätt beslut att tacka ja till medlingen.

Vad sa du till tjejen när det blev din tur att prata?

Det Niklas ville berätta var hur han och hans kollega tänkte och resonerade vid den aktuella situationen. Även lite känslor och allmänna tankar kring hur poliser kan uppfatta situationer. Han ville också att tjejen skulle förstå att hennes bett kunde ha lett till tester och ovissheten om man har blivit smittad av t ex hepatitis B och C, där även familjen blir drabbad.

Hur upplevde du henne på medlingen?

Hon var ödmjuk och ångerfull. Niklas kände att hon var villig att lyssna och prata om det som inträffat. Hon var en helt annan tjej då än vid ingripandet. Hon verkade mogen och stod för vad hon hade gjort. Hon ville veta varför vi hade agerat som vi gjorde och ville lära sig varför vi inte kunde låta henne vara kvar hos sin vän. Det som Niklas tyckte var extra roligt var att det inte verkade som hon hade någon fasad utan hon menade verkligen det hon sa. Hon bad om ursäkt och var ledsen över det som inträffat.

Vad anser poliser om att delta i en medling när de blivit utsatta för brott?

”Beror helt på vem du frågar?” Niklas tror det beror på hur länge polisen har arbetat, en ung polis som inte har arbetat så länge är mer benägen att vara med i en medling. Niklas som är ny och vill lära sig nya saker tyckte förslaget lät spännande. Det faktum att Niklas arbetar med ungdomar spelade också in i hans beslut. Det kan vara så att de som har arbetat länge inte har samma inställning tror Niklas. Samtidigt tror han att inställningen till medling kan komma att ändras, då det är många unga poliser som nu arbetar i den yttre verksamheten.

Lärde du dig något polisiärt från medlingen?

Det jag fick höra var att vi inte hade förklarat vad vi gjorde och varför. Det kan nog vara så att vi poliser tror att de uppfattar en sak på ett visst sätt men det gör de inte alltid. Att ta några extra sekunder och verkligen förklara varför vi måste ingripa, var något Niklas tog med sig från medlingen.

Vad sa kollegorna när du berättade att du varit med i en medling?

”VA??!!” Så var deras första reaktion, men samtidigt var de positiva till det jag skulle göra. Niklas berättar att många också frågade var medling är och hur det skulle gå till, bland annat vem som håller i det. De ville även veta varför jag skulle dit. Niklas säger att de allmänt var positiva till mitt initiativ. Det kom en del ”gliringar” från vissa som tyckte att det var roligt att jag blivit biten av en 15 årig tjej. Cheferna var väldigt positiva till medlingen, vilket var kul sa Niklas. Många var nyfikna efteråt och ville veta hur det hade gått, mina erfarenheter och intryck. Vilket tyder på att de är intresserade menade Niklas och det kan kanske medför det att flera kan ställa upp på en medling.

Var det några kollegor du inte ville berätta för att du varit på en medling?

Nej! Här på vår station är det ett väldigt bra gäng och bra stämning, där alla känner och respekterar varandra. Niklas tror säkert att det var någon som tyckte att det var en dum idé, men i så fall höll den personen det för sig själv.

Har det här gett ringar på vattnet tror du?

Framförallt reportaget i Sambandet tror Niklas, för många vet nog inte vad medling är, hur det går till, att även poliser kan delta och faktiskt lära sig något, men även att det är en brottsförebyggande åtgärd. Niklas tror att om man belyser fördelarna med att delta i en medling kommer fler att ställa upp.

7. Resultat telefonintervjuer

Här redovisas de intervjuer vi genomförde med Stockholms Läns medlingssamordnare. Till skillnad från polisintervjuerna har vi valt att sammanfatta intervjuerna i löpande text och inte efter huvudfrågor och kompletterande frågor. Självklart har även här våra huvudfrågor utgjort grunden för intervjuerna som vi har tagit upp under intervjumetodiken.

Intervju med Malin

I telefonintervjun med Malin Oljelund,¹⁴ berättade hon att hon hade hört talas om ett fåtal tillfällen där poliser, som brottsoffer, hade medverkat vid medling. Hennes tes om varför intresset är näst intill obefintligt är att poliser inte ser sig själva som brottsoffer utan detta är något som inträffar i en polismans vardag. I ett fall hade en polisman själv varit utredare i sitt eget ärende där han var brottsutsatt och det kan ha påverkat intresset av att både informera gärningsmannen om medling och sitt eget intresse att medverka. Malin hade ytterligare en tes om att poliser kanske inte vill bidra till att gärningspersonen ska få möjlighet att be om ursäkt. Det finns en djup ”vi och dom” känsla.

Intervju med Mikael

Mikael Jeppson berättade i en telefonintervju att han själv inte har någon erfarenhet av medlingssamtal med poliser som brottsoffer,¹⁵ men att han hade hört talas om ett par enstaka fall. Bland annat har han hört talas om en polis som var positivt inställd till medlingssamtal men när det skulle genomföras på icke betald arbetstid tackade han nej.

¹⁴ Intervju med Malin Oljelund, Medlingssamordnare Stockholm Nordväst, 2008-09-23

¹⁵ Intervju med Mikael Jeppson, Medlingssamordnare Stockholm Söderort, 2008-09-30

Intervju med Pia

Pia Törnstrand har stor erfarenhet av medlingssamtal men berättade i telefonintervjun att hon har varit med om ett fåtal tillfällen med poliser som brottsoffer.¹⁶ Pia berättade att när poliser blir tillfrågade om att medverka i medlingssamtal är det flera som säger att de har intresse men att de sedan har haft svårt att hitta tider för själva genomförandet. Pias tes är att det kan vara ett smidigt sätt att ”tacka nej”. En annan tes som Pia har är att vissa poliser säger nej till medling på grund av att de själva har använt för mycket våld i samband med gripandet och då har gärningspersonen gjort sig skyldig till brott som till exempel våld mot tjänsteman. Att dessa poliser tackar nej till medling beror då på att de själva tycker att situationen att möta gärningspersonen blir jobbig.

¹⁶ Pia Törnstrand, Medlingssamordnare Stockholm City, 2008-10-03

8. Analys

I denna del har vi jämfört den teori vi tagit upp med det resultat vi fått från våra intervjuer.

Lagen om medling med anledning av brott är speciellt inriktad på att man ska erbjuda medling till en person som fyllt 15 år men inte 21. När vi jämför resultatet av intervjuerna med det lagstiftaren tänkt sig om målgruppen för lagen så stämmer det väl överens. Fokus har legat på unga lagöverträdare och någon medling med äldre gärningspersoner är sällan förekommande, fast lagen erbjuder en sådan möjlighet. Eftersom det inte ställs några krav på kommunerna att erbjuda medling i andra åldrar är det ingen som tar ansvar för denna fråga.

Den reparativa rättvisans tankar om att medlingen kan fungera brottsförebyggande är en av de stora anledningarna till att båda de poliser vi intervjuat medverkat vid medlingen. Tankesättet att också utgå från de konsekvenser som brottet har inneburit var mest framträdande i intervjun med Sanna, men fanns också i vissa delar med i Niklas intervju. När de berättar om varför de tror att vissa poliser inte kan tänka sig medverka i en medling så är det just bristen på att se medlingen ur ett reparativt perspektiv som kan vara en av anledningarna. Ser man medlingen mer från ett retributivt perspektiv som vår straffrätt grundar sig på, verkar det som att medlingen kan uppfattas som en slags belöning till gärningspersonen.

Att kunna skilja på lagar som grundar sig på den retributiva och reparativa teorin kan ytterligare försvåras om man känner en ”vi och dom” känsla. Detta har framkommit hos både intervjuer med polis och medlingssamordnare när de enligt deras teorier är så få poliser som ställer upp på medling.

I och med tillkomsten av FAP 483-1 så är det numera obligatoriskt för Polisen att erbjuda medling till unga lagöverträdare när förutsättningar för det finns. Resultatet av detta borde leda till att fler medlingar kommer att erbjudas. Denna åsikt delas av medlingssamordnare Pia som tror att detta kommer att vara ett bra verktyg i hennes arbete med att skapa fler medlingsmöten. Eftersom det är riktlinjer som kommit från Rikspolisstyrelsen kan detta bidra till en kunskapsspridning om medling hos polisen och också leda till att fler poliser kommer att delta i en medling. Kunskapsbristen hos polisen är just något som kommit fram under de intervjuer vi gjort.

9. Diskussion

Polisers deltagande i medling

Att svara på vad poliser anser om att delta i en medling, när de blivit utsatta för brott, kan vara svårt och skilja sig mycket beroende på hur man själv är som person och vilka kunskaper man har om medling. Här har vi valt att redovisa de faktorer som kan spela in om en polisman kan tänka sig delta i en medling eller ej.

Bilden av sig själv som brottsoffer

Ett problem kan vara att se sig själv som ett brottsoffer. Vi tror att det finns ett motstånd bland alla människor till detta då ordet i sig är oerhört värdeladdat. Att se sig själv som ett offer symboliserar en hjälplöshet och att säga att man är det blir på något sätt ett svaghetstecken. Att då också som polis säga att man är ett offer för något brott kan vara extra svårt, något vi upplevt bland de vi intervjuat. Anledningen till det kan vara att man har en syn på sig själv och sin yrkesroll att man ska tåla mer. Detta är något som också är utarbetad praxis i rätten.

Det egna agerandet

En intressant förklaring vi hört från både en polis och en medlingssamordnare är att inställningen till att om man deltar i en medling eller ej kan ha att göra med det egna agerandet vid ingripandet. Har man själv varit våldsam och innerst inne känner att man använt för mycket våld eller eskalerat det våld gärningspersonen använt så kan det vara jobbigt att behöva konfronteras med detta.

Kunskapsluckor

Kunskapsluckor om medlingslagen finns hos polisen. Både hos poliser som sitter och utreder brott och de som jobbar i yttre tjänst. De medlingssamordnare och poliser vi intervjuat har också denna uppfattning. ”Snacket i korridorerna” på en av de polisstationer vi besökte visade också på en stor okunskap om vad medling innebär. Att ämnet till och med kan vara väldigt känsligt upplevde vi efter en intervju när vi samtalade med andra poliser och den av poliserna med erfarenhet av medling genast kände att den var tvungen att förklara sig om varför man ställt upp

på en medling. Att sprida mer kunskap om medling kan den nya FAP 483-1 som tagits fram för att tydliggöra polisens roll när det gäller att samordna medling bidra med. Vi tror däremot att detta kan ta lång tid innan kunskapen sprids och att det får begränsad spridning då det framförallt bli de poliser som utreder brott mot unga lagöverträdare som kommer att tillgodogöra sig den kunskapen. Ett förslag från vår sida som skulle kunna göra stor skillnad är att ta in Lagen om medling som information i förundersökningskungörelsen § 13a. Detta skulle synliggöra medlingen på ett helt annat sätt och kunskapen skulle kunna förbättras avsevärt hos både poliser som arbetar i yttre och i inre tjänst.

Medling på arbetstid

Sker medlingen på den drabbade polisens arbetstid kan det påverka om han eller hon deltar eller ej. Det är mycket lättare om denne får betalt för det och att det inte sker på fritiden. Samtidigt är det kanske svårt att ha det som ett krav, att medlingen ska ske på arbetstid, för vad händer då om polismyndigheten ställer krav på polismannen att ställa upp? Frivilligheten är en grundförutsättning för att en medling ska kunna ske. Händelsen eller brottet är arbetsrelaterad men medlingen syftar till att du som brottsoffer ska få en chans att må bättre efter en medling med gärningspersonen.

Polismannens motiv

För de två poliser vi intervjuat anser vi att deras huvudsyfte med medlingen inte varit att få en möjlighet att bearbeta sina egna upplevelser. För deras del har de främst handlat om att få gärningspersonen att få insikt om vilka konsekvenser deras brottslighet kunde ha fått. Vilka konsekvenser gärningsmannens brottslighet fått för dem som person är inte framträdande. Istället har syftet varit att få medlingen att fungera som en brottsförebyggande åtgärd. Återigen tror vi att detta har att göra med synen på sig själv som ett brottsoffer och att man inte ser detta tillfälle som en chans att bearbeta de upplevelser man haft. Att lägga undan den polisiära rollen och koncentrera sig på att lyfta fram det som drabbat en själv kan vara mycket viktigt men svårt att göra.

Arbeta med ungdomar

Då lagen om medling främst riktar sig mot ungdomar så är det just poliser som antingen arbetar med denna målgrupp eller är positivt inställd till att arbeta med ungdomar som medverkar i ett medlingsmöte, detta är en slutsats vi fått efter de intervjuer vi genomfört. Som vi skrivit under rubriken polismannens motiv så tror vi att dessa personer ser en långsiktig vinst för det egna polisiära arbetet genom att de hoppas uppnå en brottsförebyggande effekt hos gärningspersonen.

Erfarenheterna av medling

Hur har då erfarenheterna varit hos de poliser som deltagit i medling? Vi har i de två polisintervjuer vi genomfört fått höra om en medling som gick bra och en som gick dåligt. Är erfarenheterna bra eller dåliga efter en medling beror också på olika faktorer.

Verklig frivillighet

Att både brottsoffer och gärningsperson deltar i medlingen med verklig frivillighet och inte är där av någon annan anledning än syftet med medlingen är helt klart en förutsättning för att man ska nå framgång. Detta är den slutsats vi har och den huvudsakliga anledningen till att en av de poliser vi intervjuat hade en positiv erfarenhet av medling och den andra hade en mindre bra.

Belöningar

Det är viktigt att vara tydlig med att medlingen inte syftar till att gärningspersonen får någon slags strafflindring, utan att det ska vara ett möte mellan två personer som samtalar om det som har hänt. Nämner man till gärningspersonen att denne kan få strafflindring om denne ställer upp på medling så kan detta vara det enda syftet för den personen att delta. På samma sätt är det viktigt att inte poliser som blivit utsatta för brott tror att gärningsmannen blivit erbjuden strafflindring då det kan finnas risk för att de tackar nej. Anledningen är att man inte vill ge personen någon slags belöning. Som vi tidigare skrivit i analysen är det ytterst viktigt att man inte blandar in den retributiva rättvisan med den reparativa i detta sammanhang.

Arbetsmiljön

Att som polis bli drabbad av brott och sedan få bearbeta sina upplevelser genom ett bra medlingsmöte med gärningspersonen tror vi kan ge positiva effekter på arbetsmiljön där den drabbande polisen arbetar. Tecken på detta upplevde vi när vi intervjuade Niklas då hans positiva erfarenheter bidragit till att en kollega till honom eventuellt kommer att delta i en medling om förutsättningarna för detta finns.

Förslag på fortsatt arbete

Här vill vi redovisa tankar vi fått under arbetets gång som vi tror kan vara intressanta att undersöka samt förslag på hur man kan höja statusen på att som polis drabbad av brott delta i en medling.

Kvantitativ undersökning

Detta arbete har som vi redovisat i metoddelen varit kvalitativ och undersökt främst den erfarenhet som de enskilda personerna som vi intervjuat själva har haft. En undersökning vi vill föreslå och som skulle ge en kompletterande bild av vad poliser anser om att delta i medling är att göra en kvantitativ undersökning. Detta arbete skulle bestå av en rikstäckande undersökning av de poliser som blivit utsatta för brott av ungdomar och sedan blivit erbjudna att delta i en medling och tackat ja. En annan undersökning som också skulle vara av intresse är hur många av de gärningspersoner och poliser som blivit tillfrågade, av en medlingssamordnare eller utredande polis, om att delta i en medling. När förutsättningarna för detta har funnits.

Spridning av de positiva erfarenheterna

Det som varit startpunkten för vårt arbete var den artikel i tidningen Sambandet som där intervjuade Niklas om sin erfarenhet av medling. Genom denna artikel spreds det en positiv bild av medling som gav ringar på vattnet¹⁷. Niklas uttryckte

¹⁷ Tidningen Sambandet, sid 16

detta själv när vi intervjuade honom och vi kom i kontakt med ämnet på allvar genom att läsa den. Vi tror att fler positiva bilder och erfarenheter av polisens deltagande i medlingar bör spridas och därigenom höja statusen och kunskapen, precis som vi tror att statusen och kunskapen om att jobba generellt med brottsoffer inom polisen har avsevärt förbättrats de senaste åren.

Källförteckning

Betänkande 1997/98:JuU21 Påföljdssystemet

Lag (2002:445) om medling med anledning av brott

Proposition 2001/02:126 Medling med anledning av brott

Proposition 2005/06:165 Ingripande mot unga lagöverträdare

Rikspolisstyrelsens författningssamling RPSFS 2008:5 FAP 483-1

Socialtjänstlag (2001:453)

Litteratur

Odén N, Wahlin L, Lind E och Carling E, (2007). *Medling vid brott: en handbok*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet

Trost, Jan (2005). *Kvalitativa intervjuer*. Lund: Studentlitteratur distributör, 2007